

СЕКЦІЯ 4

**ІСТОРІЯ БІОЛОГІЇ, МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН**

УДК [373.5.04:001.89]:57

**ОСОБИСТІСНИЙ ПІДХІД ЯК МЕТОДОЛОГІЧНА
ОСНОВА НАВЧАННЯ БІОЛОГІЇ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ
ШКОЛІ**

Андрушко А. А., Міщук Н. Й.

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

E-mail: nastiusha6707@gmail.com; mishchuk@chem-bio.com.ua

Утвердження цінності людини як міри усіх речей кардинально змінило уявлення про призначення освіти у XXI ст. Будучи орієнтованою на особистість, вона розцінюється як особливий вид освіти, кінцевою метою якої є сформована особистість, здатна до самовизначення, вільна до вибору свого життєвого шляху, яка вміє скористатися правом на реалізацію власних мотивів і цінностей. Тому стратегією розвитку школи в Україні на найближчі роки та перспективу є ґрунтовне реформування школи в напрямку впровадження в освітню практику особистісно орієнтованого підходу.

Метою статті є аналіз психолого-педагогічної літератури щодо розуміння проблеми особистісно орієнтованого підходу до навчання; виділення основних принципів особистісно орієнтованого навчання біології в загальноосвітній школі.

Особистісний підхід в педагогіці заснований на визнанні права кожного з учасників освітнього процесу бути особистістю, що здатна до самовизначення, вільного вибору свого життєвого шляху, особистістю, що вміє скористатися правом на реалізацію власних мотивів і цінностей, правом на формування власного унікального відношення до себе й інших, до навколишньої дійсності. Як справедливо стверджує В. Шадріков, – ця якісна індивідуальність і повинна враховуватися в навчальному процесі, саме нею багато в чому визначається інтерес і успіхи того, хто навчається, вибір навчальних предметів і своєрідність

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

індивідуальної освітньої траєкторії [3, с. 123]. Аналіз психолого-педагогічної літератури, сучасних дисертаційних досліджень показав використання у науковому світі близьких за сутністю підходів: особистісно (людино) центрований (Е. Гусинський, К. Роджерс), особистісно (людино) відповідний (Н. Анциперова, А. Хутороської), особистісний, особистісно орієнтований.

В українському педагогічному словнику особистісний підхід визначається як «послідовне ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку і як до суб'єкта виховної взаємодії» [1, с. 243]. Цей підхід передбачає допомогу вихованцю в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, в здійсненні особистісно значущих і суспільно прийнятних самовизначення, самореалізації, самоутвердження

А. Маслоу вважає, що основою особистісного підходу в педагогіці є гуманізм і включає в цей підхід виховання вільної особистості і розвиток її самостійності; індивідуалізацію виховання і визнання пріоритету особистісного перед громадським; організацію виховання на основі єдності соціальної, психічної і біологічної; всіляке задоволення пізнавальних потреб особистості; виявлення і реалізацію особистісного потенціалу тих, хто навчається; розвиток внутрішнього світу дитини» [2, с. 305].

На думку І. Якиманської, в основі особистісного підходу «лежить визнання індивідуальності, самоцінності кожної людини, її розвитку не як колективного об'єкта, але, передусім, як індивіда, наділеного своїм неповторним суб'єктивним досвідом» [4, с. 9].

У працях українських учених (О. Савченко, 1997, І. Бех, 2003, С. Подмазін, 2000, Г. Назаренко, Г. Пономарьова, 2006) намічено підходи до розробки цілісної концепції особистісно орієнтованої освіти школярів.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури, ми дійшли висновку про те, що завдяки особистісно орієнтованому підходу до освіти:

– змінюється уявлення про особистість, яка крім соціальних якостей наділяється різними суб'єктивними

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

властивостями, що характеризують її автономію, незалежність, здатність до вибору та саморегуляції тощо. У зв'язку з цим змінюється її роль у педагогічному процесі – вона стає системоутворюючим чинником;

– переглядається ставлення до учня як до об'єкта педагогічних впливів, і за ним закріплюється статус суб'єкта освіти і власного життя, що володіє унікальною індивідуальністю;

– створюються умови для усвідомлення учнем та розвитку його суб'єктного досвіду, індивідуально-особистісних здібностей та властивостей;

– в методиці навчання стають затребуваними результати досліджень психологічних механізмів розвитку особистості. Якщо донедавна головним механізмом особистісного розвитку розглядалася інтеріоризація (переклад зовнішніх впливів на внутрішній план особистості), то в даний час важливе значення надається персоналізації, прагненню до самоактуалізації та інших внутрішніх механізмів індивідуального саморозвитку.

Щодо головних ідей та принципів особистісно-орієнтованого підходу слід зазначити такі:

– *принцип самоактуалізації* – в кожній дитині існує потреба в актуалізації своїх інтелектуальних, комунікативних, художніх і фізичних здібностей. Важливо підтримати намагання учня до прояву, розвитку своїх природних та соціально набутих можливостей;

– *принцип індивідуальності* – враховуючи індивідуальні і особистісні особливості дитини, всіляко сприяти їх подальшому розвитку;

– *принцип суб'єктності* – індивідуальність притаманна лише тій людині, яка реально володіє суб'єктними якостями та повноваженнями та вміло використовує їх. Тому необхідно допомагати школяреві стати справжнім суб'єктом життєдіяльності, сприяти формуванню і збагаченню його суб'єктного досвіду;

– *принцип вибору* – педагогічно доцільно, щоб школяр жив, учився і виховувався в умовах постійного вибору, володів суб'єктними повноваженнями під час вибору мети, змісту і

Історія біології, методика навчання природничих дисциплін

засобів навчання, мотивів;

– *принцип творчості та успіху* – досягнення успіху в тому чи іншому виді діяльності сприяє формуванню позитивного «Я» образу особистості, стимулює процеси самовдосконалення і самоствердження власного «Я»;

– *принцип довіри та підтримки* – віра у творчі потенції вихованця, довіра до нього, підтримка його намагань до самореалізації та самоствердження замість надмірної вимогливості та контролю.

Саме на особистісному підході повинно будуватися навчання школярів біології. Ми переконані, що завдяки такому підходу до організації навчально-виховного процесу вчителі зможуть вирішити ряд важливих, життєвозначущих проблем щодо формування молодого покоління, його самоутвердження як особистості в сучасному суспільстві.

Список літератури

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
2. Маслоу А. Г. Дальние пределы человеческой психики /перев. с англ. А. М. Татлыдаевой; науч.ред. Н. Н. Акулина. СПб: Евразия, 1997. 430 с.
3. Шадриков В. Д. Философия образования и образовательные политики. М.: Исслед. центр проблем качества подготовки специалистов. Изд. фирма «Логос», 1993. 181 с.
4. Якиманская И. С. Личностно-ориентированное обучение в современной школе. М.: Сентябрь, 1996. 96 с.